

ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

FUNCTIONING OF NON-BANK FINANCIAL INSTITUTIONS IN THE CONTEXT OF MODERN CHALLENGES

Стабільність та розвиток у фінансовому секторі країни визначаються наявністю добре розвиненої мережі небанківських фінансових установ. Останні включають фінансово-кредитні та страхові компанії. В статті проаналізовано сучасні виклики, що стоять перед ринком фінансових посередників, і вимагають негайної реакції на них. Представлено динаміку фінансового сектору в Україні та проаналізовано його зміни від часу початку російської агресії. Встановлено, що війна створила додаткові ризики для небанківських фінансових установ, такі як ризик неплатоспроможності клієнтів, ризик зміни законодавства та регулювання, ризик зниження цін активів, зростання інфляції та зниження валютного курсу. Це може призвести до збільшення втрат та зниження фінансової стабільності небанківських фінансових установ, що негативно впливає на їхню ліквідність та платоспроможність. Подано пропозиції для поліпшення діяльності небанківських фінансових установ в умовах сучасних викликів.

Ключові слова: фінансова система, небанківські фінансові установи, фінансовий ринок, страхові компанії, лізингові компанії, кредитні спілки, недержавні пенсійні фонди, ломбарди.

The stability and development of the country's financial sector is determined by the presence of a well-developed network of non-bank financial institutions. The latter include financial and insurance companies. The purpose of the article is to assess the activities of non-bank financial institutions, identify the advantages and disadvantages of their activities and develop proposals for improving their performance in the context of current challenges. The article analyses the current challenges facing the financial intermediary market, which require an immediate response. It presents the dynamics of the financial sector in Ukraine and analyses its changes since the beginning of the Russian aggression. It is found that the war has created additional risks for non-bank financial institutions, such as the risk of client insolvency, the risk of changes in legislation and regulation, the risk of falling asset prices, rising inflation and exchange rate depreciation. This may lead to increased losses and reduced financial stability of non-bank financial institutions, negatively affecting their liquidity and solvency. Proposals are made to improve the activities of non-bank financial institutions in the face of current challenges, in particular: the market of non-bank financial institutions should adhere to high standards of corporate governance and transparency, which will have a positive impact on the level of confidence in the market and give it an additional impetus for development; adhere to the Strategy for the Development of the Financial Sector of Ukraine until 2025, as the current military-political situation has made adjustments that need to be taken into account; the system of regulation and supervision of the non-bank sector should be improved. In market segments where there are no EU standards, national standards based on international experience will be introduced. It is noted that non-bank financial institutions should continue to actively develop their activities, improve and develop new products and services of interest to consumers. Non-bank financial institutions play a particularly important role for large companies which, due to the nature of their activities, have business contacts with many counterparties with which it is technically impossible to settle without the assistance of financial intermediaries.

Key words: financial system, non-bank financial institutions, financial market, insurance companies, leasing companies, credit unions, non-state pension funds, pawnshops.

УДК 336.717

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.86-21>

Деревко Ю.О.

аспірант кафедри фінансів імені Віктора Федосова, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Derevko Yuriy

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Постановка проблеми. Внаслідок повномасштабного російського вторгнення 24.02.2022 р. в Україні виникла серйозна дисфункція в економіці, що вимагала негайних заходів для збереження обороноздатності країни та її подальшого існування. Адже, в першу чергу, необхідним стало забезпечення оборони країни і значні фінансові ресурси спрямовувалися на потреби армії та військово-промислового комплексу. Війна призвела до припинення роботи тисяч підприємств та змусила мільйонів людей шукати притулок у безпечних районах країни та за кордоном. Крім того, критична інфраструктура стала предметом постійних обстрілів, і як наслідок, руйнування.

Українська фінансова система швидко та, наскільки це було можливо, успішно адаптувалася до складних умов військового конфлікту, витримавши найсерйозніший удар протягом всього періоду незалежності країни. Цей успіх був досягнутий завдяки злагодженій координації зусиль урядових структур, зокрема, Міністерства

фінансів України, Національного банку України, податкової та митної служб України, які зуміли працювати у взаємодії, діючи як єдиний механізм, і оптимізувати основні фінансові процеси в умовах війни [7].

Інститути фінансової системи країни наділені загальними властивостями фінансів як економічної категорії, але через свою специфіку по-різному впливають на соціально-економічні процеси, водночас взаємодіючи між собою [2]. Кожен з елементів фінансової системи відіграє свою специфічну роль у концентрації фінансових взаємовідносин, які сприяють формуванню та використанню різних типів грошових ресурсів (доходів) для задоволення різноманітних суспільних потреб, що відрізняються за змістом та обсягом.

Основною ознакою стабільності та прогресу у фінансовому секторі країни та ефективності його діяльності є наявність добре розвиненої мережі фінансових посередників, зокрема небанківських фінансових установ [3]. Тож узагальнення функці-

онування небанківських фінансових установ дасть інструменти для прийняття ефективних, своєчасних рішень і оперативного реагування на виклики сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивчення активності та процесу функціонування небанківських кредитних установ в Україні були предметом інтересу для українських вчених, серед них: І. Абрамова, Т. Бороденко, А. Буряченко, О. Вовчак, Н. Дегтярьова, Н. Дребот, І. Іваців, В. Корнеєв, В. Шелудько та інші.

Зокрема, Абрамова І. досліджувала стан та повоєнні перспективи розвитку ринку фінансових послуг. З початком активних воєнних дій ринок фінансових послуг України зазнав певної трансформації, проте попри введення воєнного стану фінансово-банківська система України продовжила свою роботу, а банкам, фінансовим компаніям та страховикам вдалося наростити активи й зберегти ліквідність [1]. Бороденко Т., Буряченко А. та Гапонюк М. дослідили сучасний стан розвитку ринку фінансових послуг в Україні та основну увагу приділили різноманітності та значущості ролі небанківських фінансово-кредитних установ як ключових посередників у фінансовому середовищі [2].

За думкою Кравчук Н. та Луцишина О., основними каталізаторами функціонування фінансового ринку в умовах військового конфлікту є: швидка та орієнтована на клієнта цифрова трансформація послуг; зростаюча волатильність регуляторної політики у зв'язку з військовими діями росії в Україні; швидка реакція на зміни в умовах обмеженого доступу до фінансових ресурсів; ефективна адаптація до роботи з клієнтами при обмеженні фінансових операцій [4].

Колінець Л., Панухник О., Крупка А., Зарічна Н., Лавров Р. у своїх публікаціях досліджували фінансові й інституційні аспекти розвитку вітчизняного страхового ринку за умов пандемії й війни на прикладі страхових компаній України [5]. На основі аналізу теоретичних концепцій, викладених в роботах вітчизняних та іноземних дослідників, вчені Татарин Н. та Чорний Р. дослідили сутність фінансової системи України в умовах воєнного конфлікту та визначили його вплив на макроекономічний стан економіки країни [12].

Тенденції розвитку страхового ринку України в умовах війни у своїх працях досліджували Попович Д., Біда М., Закорко К. [8]. У сучасних умовах воєнного конфлікту та процесів державотворення набуває актуальності розвиток страхового ринку як складової частини фінансових послуг, особливо у контексті постконфліктних перетворень. Економічні виклики, спровоковані повномасштабною військовою агресією росії, спричинили трансформацію у всіх секторах економіки, включаючи й страховий ринок. Відповідно, дослідження від-

значають необхідність ретельного аналізу та вирішення цих проблем.

Формування цілей статті. Метою статті є оцінка діяльності небанківських фінансових установ, встановлення переваг та недоліків їх діяльності та розробка пропозицій для поліпшення їх діяльності в умовах сучасних викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження. До складу вітчизняного сектору небанківських фінансових установ належать страхові компанії, фінансові та лізингові компанії, кредитні спілки, недержавні пенсійні фонди, ломбарди.

Унаслідок військової агресії росії, вітчизняний сектор небанківських фінансових установ стикнувся з рядом значних викликів, на які потрібно негайного реагування, зокрема [6]:

- зміна попиту на фінансові послуги та реструктуризацію їхньої структури через повномасштабне вторгнення;
- обмеження доступу небанківських фінансових установ до міжнародних ринків через зниження довіри інвесторів до країни, що перебуває під щоденними обстрілами та бомбардуваннями;
- зростання ризиків втрати активів та зменшення доходів від фінансових операцій внаслідок воєнних дій;
- суттєве обмеження можливостей залучення фінансування від зарубіжних інвесторів та міжнародних фінансових організацій, що призвело до дефіциту кредитних ресурсів;
- небанківські фінансові установи змушені активно використовувати власні ресурси для відновлення та адаптації до нових умов.

Тому цілком очевидним є той факт, що функціонування вітчизняного сектору небанківських фінансових установ має бути адаптовано до сучасних викликів. Вітчизняний сектор небанківських фінансових установ складається із фінансово-кредитних та страхових компаній (рис. 1).

Згідно зі статистичними даними Національного банку України динаміка небанківського фінансового сектору з початком повномасштабної війни зазнала суттєвих змін (табл. 1), кількість небанківських фінансових установ суттєво зменшилась.

Так, за даними табл. 1 кількість страхових компаній за досліджуваний період скоротилася в понад як 2,5 рази, або на 180 установ, фінансові компанії скоротилися з 940 до 559 установ, або на 60%. Більше як удвічі скоротилася кількість лізингових компаній, кредитних спілок та ломбардів. Якщо робити висновок лише за воєнні 2022–2023 рр., то кількість надавачів фінансових послуг небанківського сектору зменшилася: страховики – на 27 установ, фінансові компанії – 201 установа, лізингодавці – 22 установи, кредитні спілки – 29 установ та ломбарди – 37 установ. Незважаючи на негативні тенденції, вітчизняні страхові компанії продовжували збільшувати

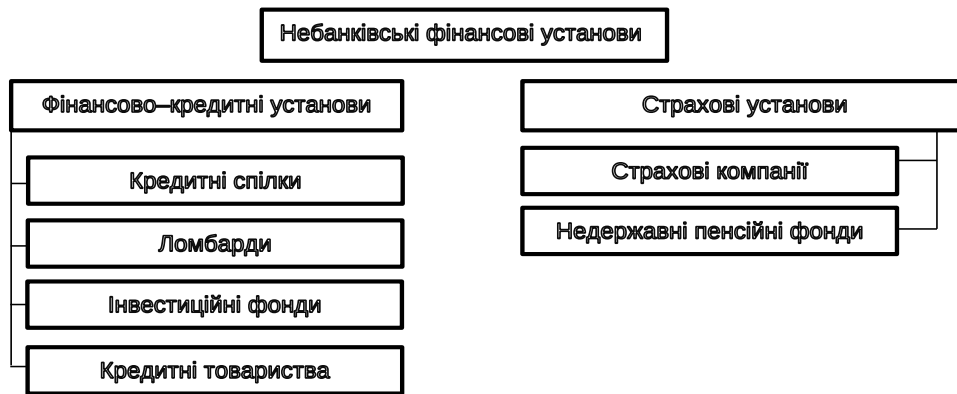

Рис. 1. Групування небанківських фінансових установ

Джерело: складено автором за [10]

Таблиця 1

Кількість небанківських фінансових установ за 2019–2023 рр.

Установа	На кінець року					
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Страховики	281	233	210	155	128	101
Фінансові компанії	940	986	960	922	760	559
ЮО-лізингодавці	167	157	146	137	98	76
Кредитні спілки	358	337	322	278	162	133
Ломбарди	359	324	302	261	183	146
Недержавні пенсійні фонди	58	53	63	60	56	56

Джерело: складено автором за даними [11; 13]

прибуток від інвестиційної діяльності, що призвело до підвищення рентабельності цього сектору. Кредитні спілки, уперше з початку повномасштабного військового вторгнення, виявили ознаки відновлення, збільшивши обсяги активів та кредитний портфель, і також зафіксувавши невеликий прибуток. Діяльність ломбардів продовжувала активізуватися, зростали обсяги кредитів, доходи та рентабельність. Єдиним сегментом, який не збільшив свої обороти і скоротив свої активи, були кредитні спілки, де спостерігалось зменшення обсягів фінансових послуг (табл. 2).

Навіть при скороченні обсягів найважливіших фінансових послуг, окремі фінансові установи виявилися досить прибутковими. Незважаючи на сучасні виклики, з якими зіштовхнулися фінансові організації на етапі військового конфлікту, ці установи володіють рядом переваг, що сприяють їхній прибутковості, зокрема у сфері фінансування відновлення будівель та споруд. Однією з основних переваг є специфічні особливості оподаткування, які відіграють важливу роль у їхній діяльності. Наприклад, кредитна спілка, як установа з неприбутковим статусом, та відповідним чином зареєстрована має право на отримання благодійних внесків від фізичних та юридичних осіб. Її доходи, що складаються з внесків на потреби, визначені законодавством та звільнені від оподаткування.

Крім того, вона може проводити операції з власними активами, які не підлягають оподаткуванню, а також отримувати пасивний дохід, що не оподатковується. Кредитна спілка має також можливість отримувати гуманітарну допомогу, дотації та субсидії за рахунок державних та місцевих бюджетів, цільових фондів, а також може отримувати дотації для регулювання цін на платні послуги та інші види підтримки. Застосування механізмів кредитних спілок для фінансування відтворення житлового фонду окремого регіону має свої переваги, серед яких:

- локальна спрямованість коштів кредитної спілки, що дозволяє вирішувати питання першочерговості та обсягів виділених коштів в рамках місцевих громад;
- можливість видавати як мінімальні кредити, так і фінансувати відновлення великих проектів;
- контроль за ефективним використанням коштів та їх освоєнням на місці;
- індивідуальний підхід до оцінки кредитоспроможності позичальників;
- низька вартість кредиту, що часто обумовлена відсутністю комісій та додаткових платежів.

На початку 2023 р. в Україні було зареєстровано 56 недержавних пенсійних фондів різних типів, які включають відкриті, корпоративні та професійні фонди. Чисельність цих фондів зали-

Активи небанківських фінансових установ за 2019–2023 рр., млрд. грн.

Установа	Активи, млрд. грн				
	2019	2020	2021	2022	2023
Страховики	67	65	65	70	74
Кредитні спілки	2	2	2	1	1
Фінансові компанії	147	187	216	244	251
Ломбарди	4	4	4	4	4

Джерело: складено автором за даними [11; 13]

шалася стабільною протягом усього 2023 р. Найбільш поширеними серед них є відкриті пенсійні фонди, кількість яких налічує наразі 46. Крім того, налічується 4 корпоративних пенсійних фонди та 6 професійних.

Напередодні війни сектор лізингу перебував у стані активного розвитку. Обсяги нових угод були досить великими: за даними 2021 р., загальна вартість укладених лізингових угод становила майже 40 млрд. грн., що на 50% більше порівняно з 2020 р. Українські лізингові компанії успішно працювали у різних сегментах ринку. Фінансування надавалося не лише під різні типи автотранспорту та сільськогосподарської техніки, але й під більш капіталоємні або ризиковані активи, такі як залізничний рухомий склад, будівельне та шляхове обладнання.

На початку війни сектор лізингу пройшов найбільш складний період. У другому кварталі 2022 р. обсяги нових угод впали в сім разів у порівнянні з відповідним періодом 2021 р., а окремі компанії або припинили або зменшили свою діяльність. Однак, навіть у цей період окремі компанії продовжували укладати угоди та старалися виконувати свої зобов'язання. Загальний обсяг угод за другий квартал 2022 р. склав лише 1,5 млрд. грн. У нових умовах лізингові компанії зосередили свою діяльність на менш ризикованих активах: частка автомобільного лізингу в нових угодах збільшилася до понад 70%, порівняно з 50% у 2021 р. Для зменшення ризиків лізингові компанії почали вимагати більший аванс або скорочувати терміни угод, але повернулися до умов, які були до початку війни. Процес відновлення розпочався майже без зовнішньої підтримки, спеціальних рефінансових програм, портфельних гарантій або інструментів для зменшення ризиків. Потрібно зазначити, що потенціал для самостійного відновлення наразі наближається до вичерпання.

Ломбарди в Україні продовжили проявляти ознаки відновлення активності. Так, обсяги активів та нових кредитів у 2023 р. зросли порівняно з попереднім 2022 р., а власний капітал, хоча і залишався на невеликому рівні також повільно зростає. Прибутковість підвищилася завдяки зростанню процентних доходів та прибутків від

реалізації майна, що, в свою чергу, сприяло поліпшенню показників рентабельності.

Умови військового стану зазвичай призводять до зниження попиту на фінансові послуги, такі як кредитування, страхування та інвестування. У таких періодах як люди, так і підприємства стають більш обережними та стриманими у своїх фінансових рішеннях, що призводить до зменшення прибутків небанківських фінансових установ. Військовий конфлікт створює додаткові ризики для цих установ, включаючи ризик неплатоспроможності клієнтів, можливість зміни законодавства та регулювання, а також ризик зниження вартості активів, зростання інфляції та зниження валютного курсу [14]. Також важливо враховувати обмеження доступу до фінансових ресурсів у період війни. Небанківські фінансові установи зіштовхуються з труднощами у залученні кредитів та залученні додаткових інвестицій, що обмежує їхні можливості для розвитку та забезпечення фінансової стабільності.

Отже, навіть при зменшенні кількості небанківських фінансових установ спостерігається тенденція до зростання середнього розміру активів кожної окремої установи. Це свідчить про початок економічного відновлення після початку повномасштабного вторгнення та підсилення процесу адаптації фінансового сектору до сучасних викликів.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, як бачимо, війна суттєво обмежила можливості діяльності небанківських фінансових установ. Війна призвела до зростання ризиків, що створило додатковий тиск на якість кредитного портфелю та власний капітал небанківських фінансових установ через формування резервів. Також відбулося зменшення обсягів страхових премій у більшості видів страхування, а також виплат за ризиковими видами. У процесі розроблення ефективних фінансових механізмів відтворення капіталу в Україні, Національний банк вже зобов'язав кредитні спілки розробити попередні плани відновлення діяльності після припинення або скасування воєнного стану. Діяльність ломбардів та лізингових компаній зазнала скорочень. Проте, перерва не вплинула на подальше функціонування, а фінансові інструменти формуватимуть збалансовані підходи, що мають численні

переваги та гарантують стабільність небанківських фінансових установ в умовах сучасних викликів.

Для подальшого розвитку ринку небанківських фінансових установ доцільно:

– по-перше, ринок небанківських фінансових установ має дотримуватися високих стандартів корпоративного управління та прозорості, що сприятиме збільшенню довіри до нього та сприятиме його подальшому розвитку;

– по-друге, система регулювання та нагляду за небанківським сектором має ґрунтуватися на міжнародних стандартах, включаючи впровадження вимог законодавства ЄС. У тих сегментах ринку, де відсутні європейські стандарти, мають бути застосовані національні стандарти, що базуються на міжнародному досвіді.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Абрамова І.В. Стан та повоенні перспективи розвитку ринку фінансових послуг. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2023. № 74. С. 49–53.

2. Бороденко Т.М., Буряченко А.Є., Гапонюк М.А. Діяльність небанківських фінансових установ на ринку фінансових послуг. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-4>

3. Давиденко Н.М. Концептуальна модель оцінки фінансового стану банківських установ. *Актуальні проблеми економіки*. 2006. № 9. С. 30–37.

4. Кравчук Н., Луцишин О. Фінансовий ринок України під час війни: реалі функціонування. *Світ фінансів*. 2022. № 4(73). URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1564>

5. Колінець Л., Панухник О., Крупка А., Зарічна Н., Лавров Р. Фінансові та інституційні аспекти розвитку страхового ринку за умов пандемії 2020–2021 і війни 2022–2023: на прикладі страхових компаній України. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2023. № 5(52). С. 97–110.

6. Кужелев М.О., Стабіас С.М. Діяльність небанківських фінансових установ в Україні в умовах воєнного стану. *Економічний вісник університету*. 2023. № 58. С. 99–105. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2023-58-99-105>

7. Маршук Л.М., Бурлака М.О. Фінансова система України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-26>

8. Попович Д., Біда М., Закорко К. Тенденції розвитку страхового ринку України в умовах війни. *Молодий вчений*. 2023. № 3 (115). С. 110–114.

9. Про кредитні спілки: Закон України від 14.07.2023 № 5125. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/07/14/702245/>

10. Руда О.Л. Сучасний стан діяльності небанківських кредитних установ в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 39-2. С.84–88.

11. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/> (дата звернення: 08.04.2024).

12. Татарин Н., Чорний Р. Фінансова система України під час війни. *Галицький економічний вісник*. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu

13. Українська асоціація інвестиційного бізнесу: офіційний сайт. URL: <https://www.uaib.com.ua/> (дата звернення: 11.04.2024).

14. Kvasha S., Davydenko N., Pasichnyk Y., Viatkina T, Wasilewska N. (2018) GDP modelling: assessment of methodologies and peculiarities of its usage in Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*, pp. 186–200.

REFERENCES:

1. Abramova I. V. (2023) Stan ta povoyenni perspektyvy rozvytku rynku finansovykh posluh [State and post-war prospects of the development of the financial services market]. *Visnyk Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu. Ekonomichni nauky – Bulletin of Lviv University of Trade and Economics. Economic sciences*, no. 74, pp. 49–53. (in Ukrainian)

2. Borodenko T.M., Buryachenko A.E., Gaponiuk M.A. (2023) Diialnist nebankivskykh finansovykh ustanov na rynku finansovykh posluh [Activities of non-bank financial institutions in the financial services market]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economics and society*, vol. 57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-4> (in Ukrainian)

3. Davydenko N.M. (2006) Kontseptualna model otsinky finansovoho stanu bankivskykh ustanov [Conceptual model for assessing the financial condition of banking institutions]. *Aktualni problemy ekonomiky – Current economic issues*, vol. 9, pp. 30–37. (in Ukrainian)

4. Kravchuk N., Lutsyshyn O. (2022) Finansovy rynek Ukrainy pid chas viiny: reali funktsionuvannia [Financial market of Ukraine during the war: realities of functioning]. *Svit finansiv – The world of finance*, № 4 (73). Available at: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1564> (in Ukrainian)

5. Kolinets L., Panukhnyk O., Krupka A., Zarichna N., & Lavrov R. (2023). Finansovi ta instytutsiini aspekty rozvytku strakhovoho rynku za umov pandemii 2020–2021 i viiny 2022–2023: na prykladi strakhovykh kompanii Ukrainy [Financial and institutional aspects of insurance market development under conditions of pandemic 2020–2021 and war 2022–2023: case of Ukrainian insurance companies]. *Financial and credit activity problems of theory and practice*, no. 5(52), pp. 97–110. (in Ukrainian)

6. Kuzhelyev M.O., Stabias S. (2023). Diialnist nebankivskykh finansovykh ustanov v Ukraini v umovakh voiennoho stanu [Activities of non-bank financial institutions in Ukraine under martial law]. *Ekonomichnyi visnyk universytetu – Economic Bulletin of the University*, no. 58, pp. 99–105. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2023-58-99-105> (in Ukrainian)

7. Marshuk L.M., Burlaka M.O. (2022) Finansova systema Ukrainy v umovakh viiny [Financial system of Ukraine in the conditions of war]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economics and society*, vol. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-26> (in Ukrainian)

8. Popovych D., Bida M., & Zakorko K. (2023). Tendentsii rozvytku strakhovoho rynku Ukrainy v umovakh viiny [Development trends of the insurance mar-

ket of Ukraine under the conditions in the period of war]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*, no. 3 (115), pp. 110–114. (in Ukrainian)

9. Pro kredytni spilky: Zakon Ukrainy vid 14.07.2023 № 5125. Available at: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/07/14/702245/>

10. Ruda O.L. (2019) Suchasnyi stan diialnosti nebankivskykh kredytnykh ustanov v Ukraini [Current state of non-bank credit institutions in Ukraine]. *Prychornomorski ekonomichni studii – Black Sea Economic Studies*, vol. 39-2, pp. 84–88. (in Ukrainian)

11. Ofitsiynyi sait Natsionalnoho banku Ukrainy [Official website of the National Bank of Ukraine]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/>

12. Tataryn N., Chorny R. Finansova systema Ukrainy pid chas viiny [Financial system of Ukraine during the war]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk – Galician Economic Herald*. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu (in Ukrainian)

13. Ukraïnska asotsiatsiia investytsiinoho biznesu: ofitsiynyi sait [Ukrainian Investment Business Association: official website]. Available at: <https://www.uaib.com.ua/>

14. Kvasha S., Davydenko N., Pasichnyk Y., Viatkina T, Wasilewska N. (2018) GDP modelling: assessment of methodologies and peculiarities of its usage in Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*, pp. 186–200. (in English)